

36. Η κινεζική θρησκεία

Κινεζική θρησκεία, είναι η παραδοσιακή θρησκεία του κινεζικού λαού. Επικρατεί στην Κίνα και την Ταϊουάν, αλλά και στη μεγάλη κινέζικη διασπορά των νησιών της νοτιοανατολικής Ασίας, της Αμερικής και άλλων χωρών. Για ευκολία υπό τον όρο «Κίνα» συνυπονοούμε εδώ όλα αυτά τα μέρη. Σ' όλη τη διάρκεια του Μαιούσμου η παραδοσιακή θρησκεία και μάλιστα ο Κομφουκιανισμός, με το πνεύμα της ιερόραξης των πάντων, θεωρούνταν απόρροια της ταξικής κοινωνίας, γι' αυτό ο βαθμός παρουσίας της κινέζικης θρησκείας στην ηπειρωτική Κίνα είναι ακόμη δυσανάλογα μικρός σε σύγκριση με εκείνον της Ταϊουάν και της διασποράς. Ωστόσο οι πολιτικές μεταβολές που παρατηρούνται τελευταία έχουν προκαλέσει και στην ηπειρωτική Κίνα μια αναβίωση μεταξύ άλλων και της παραδοσιακής θρησκείας.

α) Μια θρησκεία σύνθετη από πολλές

Στην Κίνα υπάρχουν από παλιά πολλές θρησκείες, άλλες εγχώριες, όπως ο Κομφουκιανισμός και ο Ταοϊσμός, και άλλες εισακτες, όπως ο Χριστιανισμός, το Ισλάμ και ο Μαχαγνάνα Βουδδισμός. Οι κύριες μεταξύ αυτών είναι ο Κομφουκιανισμός, ο Ταοϊσμός και ο Μαχαγνάνα Βουδδισμός. Οι τρεις αυτές θρησκείες υπάρχουν και ως χωριστά θρησκευτικά συστήματα, λίγοι όμως είναι εκείνοι που έχουν τη μία μόνο από αυτές ως αποκλειστική ή κύρια θρησκεία τους. Αυτό συμβαίνει, διότι η θρησκεία που ασκεί η πλειονότητα του κινεζικού λαού, και που γι' αυτό μπορεί να ονομαστεί κινέζικη θρησκεία, αποτελείται από τις τρεις παραπάνω θρησκείες σε συνδυασμό. Ο συνδυασμός τους συνίσταται στη χρήση από τους ίδιους ανθρώπους πότε της μιας και πότε της άλλης, ανάλογα με τον επιδιωκόμενο σκοπό. Έτσι, για την επίτευξη σκοπών που μπορούν να πραγματοποιηθούν μέσα από την εναρμόνιση του ανθρώπου με το γενικό τρόπο λειτουργίας της φύσης ή για την επίτευξη υγείας και μακροβιότητας οι Κινέζοι προστρέχουν στην ταοϊστική παράδοση. Για την επίτευξη μιας αρμονικής κατάστασης στην περιοχή των διανθρώπινων σχέσεων, από εκείνες που αφορούν στα μέλη μιας οικογένειας ως εκείνες που αφορούν στις κοινωνικές και δημόσιες υποχρεώσεις, οι ίδιοι συμπεριφέρονται σύμφωνα με τους

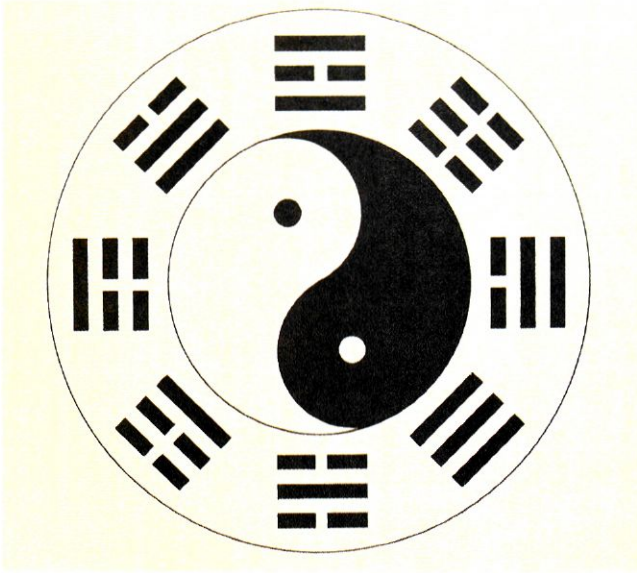
κανόνες του Κομφουκιανισμού, οι οποίοι διέπουν ακριβώς αυτές τις σχέσεις. Για την επίτευξη μιας καλής μεταθανάτιας ζωής, οι Κινέζοι στρέφονται σ' εκείνους τους Βούδδες και Μποντισάτβες που βοηθούν σ' αυτό τον τομέα.

Επιπροσθέτως, για την επίτευξη σκοπών όπως η καλή υγεία, π.χ. η επαγγελματική προκοπή, η απόκτηση παιδιών, η προστασία από συμφορές κτλ. οι Κινέζοι στρέφονται σ' ένα πλούσιο πάνθεο, που αποτελείται από τα θεία όντα όλων των παραπάνω θρησκειών. Μια κύρια κατηγορία θείων όντων, που κατά κανόνα θεωρείται ότι βρίσκονται σε κάποιο από τους βουδδιστικούς κόσμους, είναι τα πνεύματα των προγόνων, που πιστεύεται ότι επηρεάζουν θετικά ή αρνητικά τη ζωή της οικογένειας των απογόνων τους. Από τα μέλη της οικογένειας αυτής γίνονται σ' αυτούς προσφορές, απευθύνονται αιτήματα κτλ. Σημαντική κατηγορία είναι επίσης τα κακά πνεύματα, για προστασία από τα οποία χρησιμοποιούνται διάφορα μέσα. Αυτή η όψη της κινέζικης θρησκείας, που έχει ως αντικείμενο λατρείας όλ' αυτά τα θεία όντα, συγκεντρώνει το μεγαλύτερο ποσοστό της θρησκευτικής δραστηριότητας του κινεζικού λαού. Από αυτή την άποψη είναι λοιπόν η επικρατέστερη και εμφανέστερη.

β) Ο Ταοϊσμός

Ο Ταοϊσμός ονομάζεται έτσι από την κεντρική του ιδέα, το Τάο, που σημαίνει «δρόμος». Στην περίπτωση αυτή σημαίνει το δρόμο ή την πορεία που ακολουθεί το σύμπαν, δηλαδή το γενικό τρόπο λειτουργίας του. Σημαίνει, επίσης, την πηγή από την οποία προέρχεται αυτή η λειτουργία. Σε αδρές γραμμές, σύμφωνα με την ταοϊστική κοσμογονία, η πηγή του παντός, δηλαδή το Τάο, γεννά τη «μεγάλη ενότητα» (Τάι-τσι). Αυτή γεννά τις δύο αρχές, το γιν και το γιανγκ. Αυτές μπορούμε να τις αντιληφθούμε ως τους δύο βασικούς τρόπους ύπαρξης των όντων. Ο τρόπος ύπαρξης που ονομάζεται γιν χαρακτηρίζεται από παθητικότητα, υποχωρητικότητα, υγρότητα, σκοτεινότητα, χαμηλότητα κτλ. Ο τρόπος ύπαρξης που ονομάζεται γιανγκ χαρακτηρίζεται από ενεργητικότητα, φωτεινότητα, στερεότητα, υψηλότητα κτλ.

Όλες οι επιμέρους πραγματικότητες, ανάλογα με τον γιν ή τον γιανγκ χαρακτήρα τους θεωρούνται εκφράσεις της μιας ή της άλλης ή της

*Το Γιν, το Γιανγκ και
οι συνδυασμοί τους.*

*Κολοσσιαίος Βούδ-
δας στο Λούγγ-μεν
Κίνα. Παριστάνει τον
κεντρικό, απόλυτο
Βούδδα 7ος αι. μ.Χ.*

διαπλοκής των δύο. Έτσι, από τις τρεις βασικές πραγματικότητες που αποτελούν τον κόσμο, δηλαδή τον ουρανό, τη γη και τον κάτω κόσμο, ο ουρανός είναι γιανγκ, ο κάτω κόσμος γιν, ενώ από τη διαπλοκή τους σε διάφορες ποσοτώσεις συνίστανται όλα όσα αποτελούν τη γη. Από τις επιμέρους πραγματικότητες, το θηλυκό είναι γιν, ενώ το αρσενικό γιανγκ, η θάλασσα είναι γιν, η ξηρά γιανγκ, η κοιλιά είναι γιν, το κεφάλι γιανγκ, η σάρκα γιν, τα οστά γιανγκ, το ασημί γιν, ο χρυσός γιανγκ, η αυλή γιν, το σπίτι γιανγκ, κ.ο.κ.

Ο ταοϊστικός χρόνος είναι μια κυκλική κίνηση, στην οποία εναλλάσσονται το γιν και το γιανγκ (π.χ. νύχτα-μέρα, χειμώνας-καλοκαίρι, νεότητα-γηρατειά κτλ.), ενώ οι ενδιάμεσες στιγμές είναι αποτέλεσμα της διαπλοκής τους σε ποικίλες ποσοτώσεις. Αυτή την κίνηση δείχνει η γνωστή παράσταση του κύκλου που είναι χωρισμένος με μια σιγμοειδή γραμμή σε δύο μέρη με διαφορετικό χρώμα. Αυτή η κυκλική κίνηση είναι ακριβώς η λειτουργία του Τάο.

γ) Φιλοσοφικός και θρησκευτικός Ταοϊσμός

Ο Ταοϊσμός είναι σαν ένα ποτάμι που ξεκίνησε από τα βάθη της κινεζικής ιστορίας, μεγάλωσε προσλαμβάνοντας διάφορα στοιχεία και απλώθηκε σε διάφορες διακλαδώσεις. Οι δύο κυριότερες είναι εκείνες που ονομάζονται συνήθως ο φιλοσοφικός και ο θρησκευτικός ή λαϊκός Ταοϊσμός.

Κύρια έκφραση του φιλοσοφικού Ταοϊσμού είναι το έργο του 4ου π.Χ. αι. Τάο-τε-κινγκ (= Το βιβλίο για το Τάο και τη δύναμή του) που αποδίδεται στο Λάο Τσε, μια αμφίβολης ιστορικής ύπαρξης προσωπικότητα, αποτελεί όμως μάλλον συλλογή από διάφορα κείμενα. Στο έργο αυτό, με βάση την άποψη ότι το Τάο ως μητέρα των πάντων είναι γιν, το γιν θεωρείται ως η δημιουργική αρχή, αυτή από την οποία αρχίζει η κυκλική εναλλαγή του γιν και γιανγκ. Έτσι, ως δράση σύμφωνη με τη λειτουργία του Τάο συνιστάται μια δράση τύπου γιν. Αυτή ονομάζεται «μη-δράση», επειδή σύμφωνα με αυτή ο δρων αφήνει απλώς τα πράγματα να συμβούν προβάλλοντας τη μικρότερη δυνατή αντίσταση ή υιοθετώντας μια στάση εναρμονιζόμενη με αυτό που συμβαίνει. Επειδή μετά το γιν ακολουθεί το γιανγκ, μια τέτοια στάση επιφέρει πάντα ένα θετικό αποτέλεσμα. Έτσι η πρόταση ότι το αδύνατο νικάει το ισχυρό, στην οποία μπορεί να συνοψιστεί η «μη-δράση», είναι ένας

νόμος που προέρχεται από τον τρόπο λειτουργίας του Τάο. Εφαρμόζεται σε πάμπολλα πεδία στην κινεζική ζωή, όπως π.χ. σε κάποιες από τις πολεμικές τέχνες, όπου η νίκη δεν εξασφαλίζεται μέσα από την ενεργητική στάση αλλά μέσα από τη συμπόρευση με τις κινήσεις του αντιπάλου.

Θρησκευτικός ή λαϊκός Ταοϊσμός ονομάζεται το σύνολο των μεθόδων που στα πλαίσια της κινεζικής θρησκείας έχουν σκοπό την επίτευξη της μακροβιότητας. Μια ριζικότερη μορφή του σκοπεύει στην επίτευξη της αθανασίας.

δ) Ο Κομφουκιανισμός

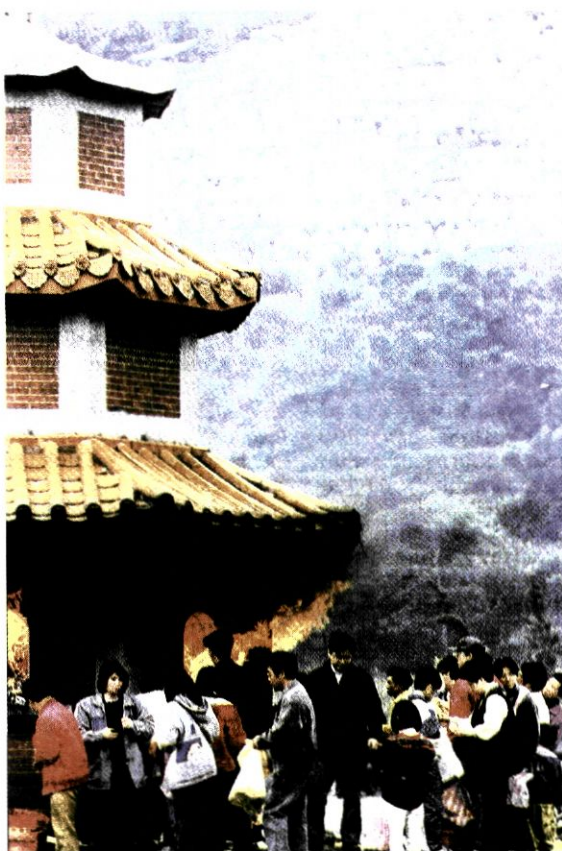
Περισσότερο ένα ηθικοκοινωνικό σύστημα παρά μια θρησκεία ο Κομφουκιανισμός έχει διαπλάσει τη μορφή της κινεζικής, της ιαπωνικής της κορεατικής και γενικά της απωανατολικής κοινωνίας. Η αυστηρή ιεράρχηση, η πειθαρχία, η υποτακτικότητα, ο σεβασμός προς τους γονείς, ο τονισμός της οικογένειας, η καλλιέργεια της προσωπικότητας μέσα από την επίδοση σε διάφορες αρετές, όπως η φιλαλληλία, η δικαιοσύνη, η πιστή αφοσίωση κτλ., δηλαδή όλα τα ιδανικά που τουλάχιστον δεοντολογικά επιδιώκονται σ' αυτές τις κοινωνίες είναι η κληρονομιά του Κομφουκιανισμού.

Ο Κομφούκιος (551-479 π.Χ.) υπήρξε ο άνθρωπος που μέσω του παιδαγωγικού έργου αλλά και της συλλογής και έκδοσης αρχαίων κειμένων, συνέβαλε στη διαφύλαξη και μετάδοση της σοφίας της κλασικής εποχής του κινέζικου πολιτισμού. Τα κείμενα αυτά αποτελούν το λεγόμενο «κομφουκιανό κανόνα» και αποτέλεσαν για αιώνες έναν από τους κύριους παράγοντες διαμόρφωσης της κινέζικης σκέψης.

Μαθητές του Κομφούκιου διέσωσαν κυρίως στο έργο «Ανάλεκτα» αρκετά από τα λόγια του, από τα οποία μαθαίνουμε τη διδασκαλία του. Όμως ο Κομφουκιανισμός είναι κάτι περισσότερο από τη διδασκαλία του Κομφούκιου. Ξεκινώντας από αυτή, αποτελεί ένα μεγάλο διανοητικό ρεύμα με πολλές διακλαδώσεις που τις διαμόρφωσαν μεγάλες προσωπικότητες, όπως ο Μένκιος κ.ά. Για αιώνες υπήρξε στην Κίνα η επίσημη κρατική διδασκαλία για την οργάνωση της ζωής, την οποία έτσι επηρέασε βαθύτατα.

Στο κέντρο του Κομφουκιανισμού βρίσκεται η ιδέα της τάξης. Η πρότυπη κοινωνία, από τη μικρότερη μονάδα της, την οικογένεια, ως

Προσφορές στους προγόνους.
Με φόντο το νεκροταφείο Κινέζοι καίνε ψεύτικα χαρτονομίσματα. Αυτό αποτελεί μία από τις συνηθέστερες προσφορές (Ταϊουάν).

Ο δράκος, σύμβολο του Γιάνγκ, περιφέρεται στους δρόμους κατά τις κινέζικες γιορτές, ώστε η ζωτική του ενέργεια να επιφέρει γονιμότητα και ευημερία.

εκείνη μιας ολόκληρης χώρας, είναι μια ιεραρχημένη πυραμίδα, της οποίας τα κατώτερα μέλη σέβονται και υπακούουν τα ανώτερα. Οι λεπτομέρειες αυτού του γενικού κανόνα, όπως και οι λεπτομέρειες της λειτουργίας των διαφόρων ρόλων μέσα στο σύνολο είναι καθορισμένες με βάση τους λεγόμενους «κανόνες ευπρέπειας». Αυτοί, με τη σειρά τους, βασίζονται στη φυσική τάξη που διέπει τον κόσμο. Καθορισμένοι είναι, επίσης, οι τρόποι με τους οποίους εκφράζονται αυτές οι σχέσεις, πράγμα που δημιουργεί σ' αυτές τις κοινωνίες ένα τεράστιο σύστημα συμπεριφορικής δεοντολογίας.

ΚΕΙΜΕΝΑ

1. Το Τάο

*Το μεγάλο Τάο κυλάει προς όλες τις κατευθύνσεις
μπορεί να πάει αριστερά ή δεξιά.*

*Όλα τα πράγματα εξαρτώνται από αυτό για τη ζωή τους, κι αυτό δεν
απομακρύνεται από αυτά.*

Εκπληρώνει το έργο του, αλλά δεν απαιτεί αναγνώριση γι' αυτό.

*Ντύνει και τρέφει τα πάντα, αλλά δεν αξιώνει ότι είναι ο κύριός
τους.*

.....

Το Τάο παρήγαγε το Ένα.

Το Ένα παρήγαγε τα δύο.

Τα δύο παρήγαγαν τα τρία [σ.τ.μ. τη διαπλοκή των δύο].

Και τα τρία παρήγαγαν τα δέκα χιλιάδες πράγματα [σ.τ.μ. τα πάντα].

.....

Όσο περισσότερα ταμπού και απαγορεύσεις υπάρχουν στον κόσμο

Τόσο περισσότεροι φτωχοί θα είναι οι άνθρωποι.

Όσο περισσότερα κοφτερά όπλα έχουν οι άνθρωποι,

τόσο περισσότερα προβλήματα θα έχει το κράτος.

Όσο περισσότερη εξυπνάδα και δεξιότητα έχει ο άνθρωπος,

τόσο περισσότερα κακά πράγματα θα εμφανισθούν.

Όσο περισσότερη σημασία δίνεται στους νόμους και στα διατάγματα

τόσο περισσότεροι κλέφτες και ληστές θα εμφανισθούν.

Γι' αυτό ο σοφός [ηγεμόνας] λέει:

Ταοϊστής ασκητής.

Δεν παίρνω κανένα μέτρο και οι άνθρωποι βελτιώνονται από μόνοι τους.

Αγαπώ τη γαλήνη και οι άνθρωποι διορθώνονται από μόνοι τους.

Δεν αναλαμβάνω καμιά δραστηριότητα και οι άνθρωποι ευημερούν από μόνοι τους.

Δεν έχω καμιά επιθυμία και οι άνθρωποι γίνονται απλοί από μόνοι τους.

(Από το Λάο-Τσε, Τάο -τε -κινγκ).

2. Η υϊκή ευσέβεια

Ο Μενγκ- I - Τσου ρώτησε [τον Κομφούκιο] τι είναι η υϊκή ευσέβεια. Ο Κομφούκιος είπε: «Ποτέ να μην είσαι ανυπάκουος». Αργότερα, καθώς ο Φαν Τσι τον οδηγούσε, ο Κομφούκιος του είπε, «Ο Μενγκ - σουν {σ.τ.μ. άλλο όνομα του Μενγκ-Ι-Τσου} με ρώτησε τι είναι η υϊκή ευσέβεια, και του απάντησα: ποτέ να μην είσαι ανυπάκουος». Ο Φαν Τσι είπε, «Τι σημαίνει αυτό;» Ο Κομφούκιος είπε, «όσο οι γονείς ζουν υπηρέτησέ τους σύμφωνα με τους κανόνες της ευπρέπειας. Όταν πεθάνουν, θάψε τους σύμφωνα με τους κανόνες της ευπρέπειας και θυσίαζε σ' αυτούς σύμφωνα με τους κανόνες της ευπρέπειας».

(Από τα Ανάλεκτα).

3. Ο τρόπος που πράττει ο άνθρωπος τον διαπλάθει

«Ο Κομφούκιος είπε, «Από τη φύση τους οι άνθρωποι είναι όμοιοι. Μέσα από τη [διαφορετική] πράξη έχουν γίνει τόσο διαφορετικοί».

(Από τα Ανάλεκτα).

4. Η προσωπική καλλιέργεια του ηγεμόνα είναι η βάση της ορθής διακυβέρνησης

«Όσοι από τους αρχαίους [βασιλείς] ήθελαν να....φέρουν τάξη στο κράτος τους πρώτα τακτοποιούσαν τις οικογένειές τους. Όσοι ήθελαν να τακτοποιήσουν τις οικογένειές τους πρώτα καλλιεργούσαν την προσωπική τους ζωή. Όσοι ήθελαν να καλλιεργήσουν την προσωπική τους ζωή πρώτα διόρθωναν το νου τους. Όσοι ήθελαν να διορθώσουν το

νου τους πρώτα έκαναν τη θέλησή τους ειλικρινή. Όσοι ήθελαν να κάνουν τη θέλησή τους ειλικρινή πρώτα επέκτειναν τη γνώση τους. Η επέκταση της γνώσης συνίσταται στην έρευνα των πραγμάτων. Όταν τα πράγματα ερευνώνται η γνώση επεκτείνεται. Όταν η γνώση επεκτείνεται, η θέληση γίνεται ειλικρινής. Όταν η θέληση είναι ειλικρινής, ο νους διορθώνεται. Όταν ο νους διορθώνεται, η προσωπική ζωή καλλιεργείται. Όταν η προσωπική ζωή καλλιεργείται, η οικογένεια θα τακτοποιηθεί. Όταν η οικογένεια τακτοποιηθεί, το κράτος θα μπει σε τάξη. Και όταν το κράτος μπει σε τάξη θα υπάρχει ειρήνη σε όλο τον κόσμο. Από το Γιο του Ουρανού ως τον κοινό λαό, όλοι πρέπει να θεωρούν την καλλιέργεια της προσωπικής ζωής ως τη ρίζα ή το θεμέλιο. Ποτέ δεν έχει υπάρξει περίπτωση η ρίζα να είναι σε αταξία και τα κλαδιά σε τάξη».

(Από τη Μεγάλη Μάθηση).

5. «Ο Μένκιος είπε, ...ας είναι ο ηγεμόνας ανθρώπινος και όλος ο λαός του θα είναι ανθρώπινος. Ας είναι ο ηγεμόνας δίκαιος και όλος ο λαός του θα είναι δίκαιος. Αν είναι ο ηγεμόνας σωστός και όλος ο λαός του θα είναι σωστός. Άπαξ και διορθωθεί ο ηγεμόνας, όλο το βασίλειο θα βρεθεί σε ειρήνη».

(Από τον Μένκιο)

ΘΕΜΑΤΑ ΓΙΑ ΣΥΖΗΤΗΣΗ

1. Πώς συνδυάζουν οι Κινέζοι τις τρεις θρησκείες τους σε μία;
2. Από ποια όντα αποτελείται το κινέζικο πάνθεο συνολικά;
3. Πώς μπορούμε να αντιληφθούμε τις δύο αρχές, του γιν και του γιανγκ;
4. Ποιο ορισμό θα δίνατε στον Κομφουκιανισμό;

